

LATIN AND GREEK TERMINOLOGY AS A BASIS FOR THE TRAINING IN LATIN FOR MEDICAL PURPOSES

Abstract: The aim of learning Latin for medical purposes is to acquaint students with the terms and phrases designating anatomical, clinical and pharmaceutical concepts.. By acquiring medical terminology, medical specialists can use fluently their professional language, which is a good attestation in their everyday practice. These terms, which are derived from Latin and Ancient Greek, are universal and are understood by any medical practitioner, regardless of their nationality. Every science has its own terminology, which has to present clearly and accurately the concepts that are part of it. Due to the fact that the uniqueness of terms cannot be easily achieved, the scholars of various sciences, as well as medical specialists strive to unify their meaning in the respective field.

Author information:

Dimitar Mirchev
PhD

At medical University of Plovdiv
Department of Languages and Specialized Training

✉ sapiens@abv.bg

🌐 Bulgaria

Keywords:

Latin, Ancient Greek, terminology, medicine

Целта на изучаването на латински език за медицински специалности е запознаването на студентите с термините и словосъчетанията, които обозначават анатомичните, клиничните и фармацевтични понятия. Усвоявайки медицинската терминология, медицинските специалисти могат да боравят свободно с техния професионален език, което е една добра атестация в тяхната ежедневна практика. Тези термини, възникнали на основата на латински и старогръцки език, имат универсален характер и са понятни за всеки медицински специалист, независимо от неговата национална принадлежност.

Всяка наука има своя терминология, целта на която е представи ясно и точно понятията, съдържащи се в нея. Терминът е дума или словосъчетание, който се употребява в специфичната терминология в различни сфери на човешкото познание и дейност като наименование на предмет, явление, свойство, процес или отношение[1, с.967]. Поради факта, че във всяка наука не може да се постигне еднозначност и адекватност при значението на термините, специалистите от различните науки се стремят да уеднаквят значението на термините в своята област. Това се отнася с пълна сила и за медицинските специалисти.

Анатомична терминология. Първите анатомични термини (имената на отделните органи) се появяват преди около 3000 години в древна Гърция. Древногръцките лекари са използвали около 700 анатомични имена. Римляните приели гръцката анатомична терминология и я разширили с много нови латински термини. Много от анатомичните термини били въведени от Гален . При разпространението на латинските термини в страните от Северна и Централна Европа те възприемат езиковите особености на тези страни. В резултат на това сред анатомичните имена се появяват много хибриди. Един от първите, който се опитва да подреди анатомичните имена е Леонардо да Винчи (1452-1519). Той дава първата класификация на мускулите на човешкото тяло, въз основа на тяхната позиция и функция. Везалий (1514–1564),

който се опитва да преодолее объркването, преобладаващо в номенклатурата, отхвърля арабските определения и латински думи от средновековието, превежда гръцки думи на класически латински език и въвежда изцяло латински наименования. Някои от тези изрази при превод обаче не звучали добре. Към края на 18-ти век броят на анатомичните имена надхвърля 30 000. Те трябвало да бъдат подредени и научно систематизирани.

Основен принос за развитието на анатомичната терминология има F. G. J. Henle, който заедно с R. Owen предложил няколко термина, обозначаващи равнините и осите на човешкото тяло (*ventralis* - коремна; *dorsalis* - гръбна; *medialis* - насочена към средната равнина; *lateralis* - насочена навън от нея), което значително улеснило и опростило представянето на анатомията. По-късно се появяват фундаментални трудове, които значително подобряват анатомичната номенклатура. Сред тях важно място заема изследването на анатомичните имена "Onomatologia anatomica" на J. Hyrtl, 1880 [5, с.5]. Голям принос за развитието на анатомичната терминология има W. His, 1863-1934. По негова инициатива Германското анатомично общество (Лайпциг, 1887) обсъжда въпроса за коригиране на анатомичната номенклатура. В резултат на това през 1889 г. е създадена специална комисия под председателството на R. R. Kolliker, в която участват учени от няколко страни.

Списъкът на латинските анатомични термини, съставен от комисията, е приет на конгреса на Анатомичното общество в Базел (1895 г.) и е наречен Базелска анатомична номенклатура (BNA)[4]. BNA се основава на термини, указващи посоката, позицията и отношението на частите на тялото, прилагани към изправен човек. Нейните съставители се придържат към следните принципи: 1) всяка част трябва да има едно име - латинско, по възможност по-кратко и по-просто; 2) името трябва да способства за трайно запаметяване, но не и за описание или разяснение [4]; BNA съдържа 5 600 термина. Тази единна анатомична номенклатура придобива бързо признание в редица европейски страни, а така също и в Америка. С въвеждането на BNA анатомичната терминология до голяма степен бива опростена. Тя, обаче съдържа и редица недостатъци. Някои имена били неуместни, съществували и езикови грешки. С развитието на морфологията, анатомичната терминология се нуждае от изясняване и допълване.

През 1923 г. Германското анатомично общество възобновило работата по оптимизиране на анатомичната номенклатура. То създадо комисия, която подготвила нов списък с термини и докладвала на конгреса на обществото в Йена през 1935. Списъкът на анатомичните термини, приет от Конгреса по доклада на H. D. Stieve, е известен като Йенска анатомична номенклатура (JNA).[3,с.19]. JNA допълнила нови термини. В същото време системата на анатомични имена била променена; при конструирането на термините се изхожда от позицията на тялото на четириноги гръбначни животни. В резултат на това в JNA се появяват много прилагателни, които показват връзката на органите и частите на тялото, независимо от позицията на тялото - вертикална при хората и хоризонтална при четириногите (напр. *cranialis* - по-близо до главата, *caudalis* - по-близо до опашната част на тялото; *proximalis* - по-близо до оста на тялото; *distalis* - по-далеч от оста и т.н.). Създадената на IV Международен конгрес на анатомите в Милано през 1936 г. комисия, не пристъпва към разглеждане на JNA. JNA се е разпространила само в Германия и някои други страни. В повечето страни JNA не получила одобрение, тъй като принципите на нейното изграждане са незадоволителни. Термините в JNA са твърде дълги и често необосновани.

През 1950 г. V Международен конгрес на анатомите в Оксфорд решава да преразгледа анатомичната номенклатура, за което е създаден Международен комитет по номенклатурата, първият председател на който е G. W. Corner, а T. B. Johnston е научен секретар. Основата на новата международна анатомична номенклатура е BNA. Водена от разработените принципи, комисията се стреми към еднообразие на термините. Те трябва да бъдат кратки, прости и лесни за запомняне.

Списъкът с латински анатомични термини, значително актуализиран в сравнение с ВНА, изготвен от комисията, бил докладван на VI Международен федерален конгрес на анатомите в Париж през 1955 г. [ibid., с.19-20]. Конгресът одобрил списъка и му дал името Парижка анатомична номенклатура PNA. Парижкият конгрес препоръчал националните анатомични общества да се ръководят от официално одобрения списък и одобрил номенклатурен комитет за допълване и коригиране на новата анатомична номенклатура. Парижката номенклатура получила широко разпространение.

Човешкото тяло условно може да се изобрази чрез линии и равнини, по отношение на които може да се характеризира положението на органите. Линиите, начертани условно в човешкото тяло в различните посоки, се наричат фронтални (от дясно на ляво), вертикални (от горе до долу) и сагитални (отпред назад). Тези линии се използват и за характеризиране на движенията в ставите. (fig.1)

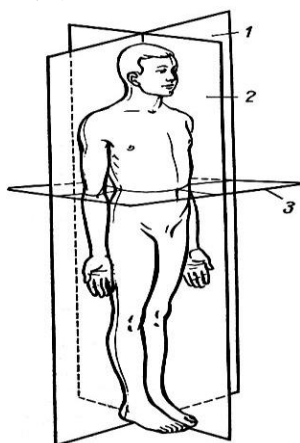

fig.1 – 1)

фронтална плоскост; 2) сагитална; 3) хоризонтална.

Основните латински термини, описващи положението на органите по отношение на тези линии и равнини са : **medianus** – срединен, разположен в средната плоскост на тялото; **sagittalis** – сагитален; **frontalis** – преден; **transversalis** – напречен; **medialis** – лежащ по-близо до средната плоскост или средната линия на тялото, медиален; **lateralis** – лежащ по-далеч от средната равнина, страничен; **intermedius** – среден, междинен, промеждутъчен; **medius** – среден, намиращ се в средата; **anterior** – преден; **posterior** – заден; **ventralis** – вентрален, обърнат към предната повърхност на тялото; **dorsalis** – дорзален, разположен откъм гърба; **internus** – вътрешен; **externus** – външен; **dexter** – десен; **sinister** – ляв; **longitudinalis** – надлъжен; **cranialis** – краниален, разположен откъм главата, горен; **caudalis** – опашен, разположен откъм опашката; **superior** – горен; **inferior** – долен; **superficialis** – повърхностен; **profundus** – дълбок; **proximalis** – проксимален, разположен най-близо до тялото, до средната линия; **distalis** – дистален, намиращ се по-отдалечено от средната линия.

Терминологията в съвременната медицина е една от най-сложните терминологични системи. Медицинските термини, според някои изследователи, надвишават петстотин хиляди. Ако преди век един образован лекар е бил добре запознат с медицинската терминология, то днес е почти невъзможно да се овладеят няколко стотици хиляди медицински термини. Даже да се заучат наизуст е било невъзможно за никой, тъй като латинския език, както и всеки друг език, не може да се разбере без граматиката и правилата за словообразуване на термини. Ако се овладеят тези правила, може да се разберат дори новите термини.

Анатомичната терминология е неразделна част от медицинското образование, тъй като всички анатомични термини се изучават на латински, паралелно в катедрата по анатомия и латински език. От гледна точка на анатомията, терминът е важен за реалната връзка с предмета,

анатомичното образуване, наречено с този термин - къде е разположен даден орган и каква е неговата функция. От гледна точка на латинския език терминът е важен във връзка с езика - как правилно да се произнесе, какво окончание да се използва, като се разпознае склонението на термина, как да се съгласува и т.н. Затова може да се каже, че анатома се занимава със съдържанието на термина, а латиниста с неговата форма.

Интересни са произхода и формирането на названията на анатомичните термини в латинския език. Всеки един от тях носи в себе си определен смисъл и съдържание. За примери ще приведа следните термини :

anatomia, ae (анатомия – гр. ανατέμνω – разрязвам).[2,с.25] Изкуството за разчленяване на труп, единственото средство в древността за познаване структурата на живото тяло.

arteria, ae (артерия) [ibid.,с.42] е кръвоносен съд, по който се движи кръвта от сърцето към органите и частите на тялото. Терминът „ артерия „, създаден в ранния период на древногръцката медицина, помага да се възстанови най-древната, погрешна представа на гръците за строежа на човешкото тяло. Както се вижда от етимологията, терминът „ артерия „ се състои от две части (*aēr* – въздух и *tereō* – съдържам) и изравява представата за това, че артерията съдържа въздух. Древните гръци вярвали, че след смъртта на човек тези съдове остават празни, а у живия човек те също така, освен въздух нищо друго не съдържат. Затова дълго време гръцките анатоми не намерили функционално различие между артериите и трахеята.

Digiti (Nom. Pl. от **digitus, i m**) [ibid.,с.143] – пръсти: първият пръст на ръката се нарича – **pollex, icis m** /лат. **polleo** «силен съм, владея»/. Вторият пръст на ръката се нарича – **index, icis m** /лат. **indico** «показвам»/. Третият пръст се нарича – **digitus medius** /лат. **medius** «среден»/. Римляните го наричали още **digitus impudicis**, /лат. **impudicis** «безсрамен»/. Четвъртият пръст се нарича - **digitus anularis** /лат **annulus** «пръстен»/ или **digitus medicus**, понеже на него лекарите носили пръстен с изображение на символа на медицината (змия, Ескулап – древноримски бог-лечител и др.) и използвали този пръстен като личен печат. Петият пръст се нарича – **digitus minimus** /лат. **minimus** «най-малък»/ или **digitus auricularis** /лат. **auricula** «ушна мида»/, понеже е удобен за почистване на ухото.

Tunica mucosa [ibid.,с.539] – В Древен Рим с думата «туника» наричали специална дреха. Всички римляни носели туника – вид риза, съшита от две платна, с къси или дълги ръкави. При жените била по-дълга, при мъжете – до коленете. Имената, които са се запазили в текстовете на древните автори, ни позволяват да си изградим представа за разнообразието на римската дреха: *tunica talaris* била дълга до петите, *tunica interior (intima)* била долна дреха, *tunica praetexta* била украсена с широка пурпурна лента отпред и отзад, която можел да носи само сенатор, *tunica picta* била бродирана, *tunica pura* била обикновена, без украшения.

Acetabulum, i [ibid.,с.5] – **вдлъбнатина на тазовата кост**. Според една от версиите, думата произлиза от *acetum* "оцет". Така наричали съда за оцет, оцетница. Освен това, през Средновековието това име смятали, че произлиза от глагола *accepto* „приемам“ и започнали да използват термина " *acetabulum* ", понеже тази вдлъбнатина приема главата на бедрената кост.

Amygdala, ae – бадем; сливица (лат. tonsilla, ae – сливица) [ibid.,с.21] - Възпалената небцова сливица е подобна на плода на бадема по размер, форма и вдлъбнатини на повърхността на черупката. Името се отнася и за сходни по строеж езични, фарингеални, тръбни сливици-*tonsilla lingualis, pharyngea, tubaria*.

Atrium, i (предверие, предсърдие) [ibid.,с.48] - В античността така наричали дневната в римската къща. Димът от огнището излизал през дупка в покрива и затова стените били черни от сажди (лат. *ater, atra, atrum* – черен, тъмен).

Cranium, ii - череп (гр. *κρανίον* – череп; *κράνος* - шлем) [ibid.,с.119] – гръците го наричали череп, “*quia cerebrum velut galea defendit*” - понеже пази мозъка, като шлем. На латински език череп се нарича *cranium*, а покривът на черепа се нарича- **calvaria**.

Клиничната терминология обхваща термините от тези медицински дисциплини, които са пряко свързани с лечението на болните. На старогръцки изкуството за лечение на лежащо болни се наричало *klinike techne* (*kline* - легло). [*ibid.*,с.98] Клиничните термини се отнасят до патологични състояния и симптоми на заболявания, методи на профилактика, изследвания, диагностика и лечение. Основната особеност на клиничните термини е, че са предимно от гръцки произход и се изразяват чрез терминоеlementи, а не чрез отделни думи като анатомичните термини. Терминоеlementът е компонент, който се повтаря в поредица от термини и съдържа конкретно значение. Основният аспект при клиничните термини е семантиката, а не граматиката т.е. изисква се да се обясни значението на термина или да се създаде термин по зададено значение.

Водещата роля в клиничната терминология принадлежи на сложните термини, които са съставени от терминоеlementи. Те се делят на начални (*cardi(o)*; *spondyl(o)*; *rhin(o)*; *nephr(o)* и др.) и крайни терминоеlementи (*algia*; *gramma*; *therapia*; *cele* и др.). Някои терминоеlementи могат да бъдат начални и крайни, а други могат да бъдат само на едно място: напр. само като крайни се използват – *therapia*; *cele*; *penia*; *logia* и др., а като начални – *tachy*, *brady*, *lapago* и др. Главните терминоеlementи в сложните думи са крайните, тъй като те обозначават различни състояния, симптоми на болести, раздели на медицинската наука, методи на диагностика и лечение. Ако крайният терминоеlement обозначава орган или тъкан, то става въпрос за състоянието на този орган или тъкан. При превод на сложен термин на български език започваме с крайния терминоеlement. Терминоеlementите в медицинския латински език „не предават единственост или множественост на обектите – напр. *myalgia* може да означава болка в мускул, болки в мускул или болки в мускули” [6,с.99] .

Словообразуването може да се извършва по два основни начина: [*ibid.*,с.99] 1) чрез префикси и суфикси; 2) чрез корени на думи. Когато единият терминоеlement завършва на съгласен звук, а другият също започва със съгласна между тях се поставя съединителна гласна – “о”.

Имената на функционални нарушения обикновено се съставят, като се използва комбинация от префиксални и коренни терминоеlementи. От префиксите в тази връзка най-често се използва – „**dys**” в съчетание с краен терминоеlement – напр. **dys**ρπoё – затруднено дишане; **dys**lalia – разстройство на говора; **dys**basia – разстройство на ходенето. Пълното прекратяване или отсъствие на каквато и да е функция, физиологичен процес или орган се изразява с помощта на префикса – „**a**” (**an**-пред гласна) – напр. **ablepsia** – слепота; **acheiria** – вродена липса на ръка; **achyria** – липса на стомашен сок; **analgesia** – липса на чувство за болка; **anorchidia** – липса на тестис. С префиксите **hyper** и **hypo** се показва повече или по-малко от приетото за норма – напр. 1) **hypofunctio** – намалена дейност на орган; **hypomnesia** – отслабване на паметта; **hypotonia** – понижено кръвно налягане; 2) **hypertonia** – повишено кръвно налягане; **hyperpyrexia** – повишена температура; **hyper**ρπoё – учестено дишане. Префиксът **syn** означава „стоящ във връзка”(със, заедно със) – напр. **syndactylia** – срастване на пръстите на ръцете; **synergia** – съвместна дейност; **syncytium** – съединение на много клетки в едно общо образуване.

Изключително важни са и суфиксите при образуването на сложни клинични термини. Най-често употребявани са - **ōsis**, **-iasis**, **-itis**, **-ōma**, **-ismus**. Някои от тях са многозначни, затова при обяснение на термина е необходимо да се вземе предвид значението на терминоеlementa преди него. Суфиксът **ōsis** показва- 1) процес, резултат – напр. **stenōsis** – стеснение на канали; **diagnōsis** – диагноза (разпознаване); **metamorphōsis** – преобразуване, видоизменяне; **sclerōsis** – втвърдяване на тъкани; 2) патологичен процес, хронично заболяване от невъзпалителен характер – **nephrōsis** – общ термин за заболяване на бъбреците; **arthrōsis** – хронично заболяване на ставите; **neurōsis** – общ термин за смущения на психичната дейност; **mycōsis** – всяка болест причинена от патогенни гъбички; **erythrocytōsis** – увеличаване количеството на еритроцитите. Суфиксът **iasis** показва

патологичен процес или неговия резултат, продължителна болест – **nephrolithiasis** – образуване на камъни в бъбреците; **psoriasis** – хронична, рецидивираща дерматоза. Суфиксът **itis** означава възпаление – **gastritis** – възпаление на стомаха; **rhinitis** – възпаление на носа; **tonsillitis** – възпаление на сливици. Суфиксът **ōma** означава тумор или новообразуване – **adenōma** – тумор на епителиалната тъкан; **lipōma** – тумор от мастна тъкан. Суфиксът **ismus** означава патологично състояние, синдром или отравяне – **rheumatismus** – ревматизъм; **alcoholismus** – алкохолизъм; **botulismus** – тежко хранително отравяне; **mycetismus** – отравяне с гъби.

„Въз основа на точния превода, се усвояват по-лесно езиковите конструкции и могат да се трансформират удачно в различни комуникативни ситуации“[4,с.164]. Това многообразие от анатомични и клинични термини в медицинската наука изисква основни познания по латински език от бъдещите медицински специалисти. Практически те ежедневно използват анатомичната и клинична терминология със своите колеги и с пациентите. Овладяването на системата на гръко-латинските термини се явява един вид ключ към разбирането на базовата клинична медицинска терминология. Клиничната терминология се явява основа на всички клинични дисциплини като хирургия, гинекология, неврология, педиатрия, дерматология, офталмология и др. Статистически можем да кажем, че клиничната терминология се среща над 80% в професионалната медицинска реч. Това се явява достатъчно основание за изучаването на клиничната терминология и за формирането на клинично мислене. Латинският и старогръцкият език до ден днешен се явяват източник на научната терминология, особено на медицинската.

„ Non est medicina sine lingua latina „

References:

1. **Andreychin, L. et al., 2012** : Tulkoven rechnik., Sofia, Nauka i izkustvo.
2. **Arnudova, P., 2003**: Nova Terminologia Medica Polyglotta et Eponymica., Sofia, Medicina i Fizkultura.
3. **Band, K., 2006**: The Names of the Parts. The quest for a unified anatomical terminology., In: Equivalences (33-1-2), 15-32.
4. **Dimitrova, M., 2017** : Dinamichen model na obuchenie po bulgarski ezik i literatura v multikulturna sreda., Plovdiv, Studio 18.
5. **Kopsch, Fr., 1957**: Nomina anatomica : vergleichende Übersicht der Basler, Jenaer und Pariser Nomenklatur., Stuttgart, G. Thieme.
6. **Hyrtl, J., 1880**: Onomatologia anatomica., Wien, Wilhelm Braumuller.
7. **Milanov, R., Mirchev, D., 2018**: Latinski ezik. Uchebnik za medicinski specialnosti., Plovdiv, Makros.